

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף מא

רב נחמן רב עמרם ורב יצחק אמרו 'אין אדם אוסר דבר שאינו שלו'.

קושיא: ת"ש ב' אוזנין בסכין: קושיא ממשנתנו. שניים או חזים בסכין ושוחטים בהמה, אחד שוחט לשם אחד מכל אלו (לשם הרים או גבעות וכדומה), ואחד לשם שחיטה כשרה, השחיטה פסולה. משמע שאפילו אם הבהמה אינה של הראשון, הוא פוסל אותה במחשבתו לשם ע"ז. מדוע? הרי הוא לא יכול לאסור דבר שאינו שלו!

תירוץ: הכא במאי עסקינן דאית ליה שותפות בגוה: מדובר שהוא שותף עם חברו בבהמה.

קושיא: ת"ש המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב: המטמא את פירות התרומה הטהורים של חברו, ובכך הוא אוסר אותם באכילה. וכן 'המדמע' - המערבב את פירותיו של חברו תרומה בחולין, ואז חברו צריך למכור את הפירות לכהנים בזול (במחיר של תרומה). וכן המנסך את היין של חברו, והוא אוסר אותו. אם עשה את אחד מאלה בשוגג פטור מתשלומים, ובמזיד חייב. (בשוגג פטור כי זהו היזק שאינו ניכר, אבל במזיד קנסו אותו חכמים כדי שלא יהיה כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חברו). הקושיא - איך הוא יכול לאסור את הדברים השייכים לחברו?

תירוץ: הכא נמי דאית ליה שותפות בגוה: מדובר שהוא שותף בהם עם חברו.

הדין הזה (האם אדם אוסר דבר שאינו שלו) תלוי במחלוקת תנאים כדלהלן:

כתנאי: גוי שניסך יינו של ישראל (שכשך את ידו ביין), אפילו שעשה זאת שלא בפני העבודה זרה, הוא אסר את היין. זו דעת ת"ק. אבל לדעת ריב"ב וריב"ב היין מותר מפני שני דברים. דבר אחד, שאין מנסכין יין אלא בפני עבודת כוכבים וכאן זה היה שלא בפניה. ודבר שני, אפילו אם היה מנסך בפני הע"ז, יכול בעל היין

לומר לו אין לך כח לאסור את היין שלי בעל כרחי! עד כאן הברייתא. נמצא שנחלקו התנאים האם אדם אוסר דבר שאינו שלו או לא.

ורב נחמן ורב עמרם ורב יצחק: אומרים - אנחנו אמרנו את דברינו לכו"ע (שהשוחט בהמת חבירו לשם ע"ז לא אסרה). כי אפי' לדעת ת"ק בברייתא שאדם אוסר דבר שאינו שלו, כל זה דוקא בגוי, אבל בישראל ששוחט בהמת חבירו לשם ע"ז, הוא לא באמת מתכוון לע"ז אלא רק לצער את חבירו.

קושיא: ת"ש - ב' אוחזין בסכין ושוחטין, אחד לשום אחד מכל אלו ואחד לשום דבר נשר, שחיטתו פסולה: מדוע? הרי בישראל אנו אומרים שהוא רק מתכוון לצער את חבירו! תירוץ: הכא במאי עסקינן בישראל מומר.

ת"ש - המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב: מדוע חייב? הרי ישראל המנסך את יין חבירו מתכוון רק לצערו! תירוץ: הכא נמי בישראל מומר.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי - התרו בו וקבל עליו התראה מאי? מה הדין אם היתרו ביהודי שלא ישחוט לע"ז, והוא קיבל את ההתראה ועבר עליה ושחט לשם ע"ז. האם זה הופך אותו לישראל מומר ושחיטתו פסולה, או שכוונתו רק לצער את חבירו?

אמר ליה - התיר עצמו למיתה קאמרת? אין לך מומר גדול מזה! אם הוא קיבל על עצמו התראה, הוא בעצם התיר את עצמו למיתה. כי כשמתירים בו מזהירים אותו שהעונש על ע"ז הוא מיתה, והוא אומר 'אני יודע ועל מנת כן אני עושה שאמות'. ואם כן בודאי שהוא ישראל מומר.

משנה: אין שוחטין לא לתוך ימים ולא לתוך נהרות: כדי שלא יאמרו שהוא שוחט לשם שר הים או שר הנהרות. וכן לא לתוך כלים, כדי שלא יאמרו שהוא שוחט בשביל לקבל את הדם לצורך ע"ז. אבל שוחט הוא לתוך 'עוגה' = גומא של מים.

ובספינה: ואם הוא שט בספינה, מותר לשחוט על גבי כלי המונח סמוך לדופן הספינה והדם יורד דרכו לתוך הים, כדי שלא תתלכלך הספינה. ואין זה נראה כאילו שוחט לשר של הים, כי הוא לא שוחט ישירות לתוך הים.

אין שוחטין לגומא: לא שוחטים לתוך גומא שבקרקע, כי כך היה החוק של עובדי ע"ז. אבל עושה גומא בתוך ביתו בשביל שיכנס הדם לתוכה (ובגמרא תתבאר הסתירה בדברי המשנה). ובשוק לא ישחוט לתוך גומא, כדי שלא יחקה את המנהג של הצדוקים המינים.

גמרא: למדנו במשנה אין שוחטין לא לתוך וכו': לא לתוך ימים ... אבל שוחט הוא לתוך עוגה של מים.

קושיא: מאי שנא לתוך ימים: מדוע אסור לשחוט לתוך ימים, כי הרואים יאמרו שהוא שוחט לשם שר הים. אם כן גם השוחט לתוך עוגה של מים, יאמרו ששוחט לשם הבבואה שלו המשתקפת במים.

תירוץ: אמר רבא בעכורים שנו: מדובר במים עכורים שאין בהם השתקפות.

למדנו במשנה - אין שוחטין לגומא וכו':

קושיא: והא אמרת אין שוחטין לגומא כלל: המשנה סותרת את עצמה! כי בתחילה היא אומרת "אין שוחטין לגומא כל עיקר", ואילו אחר כך היא ממשיכה "אבל עושה גומא בתוך ביתו" וכו'. **תירוץ:** אמר אביי רישא בגומא שבשוק: בתחילה מדברת המשנה על גומא הנמצאת בשוק שאסור לשחוט לתוכה כלל, אבל אחר כך ממשיכה המשנה שבגומא שבבית מותר לשחוט.

אמר ליה רבא - והא מדקתני סיפא "ובשוק לא יעשה כן" מכלל דרישא לאו בשוק עסקינן!

אלא אמר רבא: כך פירושה של המשנה. אין שוחטין לתוך גומא כלל. והרוצה לנקות את חצרו שלא תתלכלך מהדם של השחיטה, כיצד הוא עושה? הוא עושה חריץ מחוץ לגומא ושוחט בחריץ והדם שותת ויורד לתוך הגומא. ובשוק לא יעשה כן לשחוט בחריץ המוליך לגומא, כי אף אחד לא דואג לניקיון השוק, ואם הוא יעשה כן יראה הדבר כאילו הוא מחקה את המינים.

תניא כוותיה דרבא. היה מהלך בספינה ואין לו מקום בספינה לשחוט, מוציא ידו חוץ לספינה ושוחט, ודם שותת ויורד על דופני הספינה. **ואין שוחט לגומא כל עיקר.** והרוצה לנקר חצרו כיצד הוא עושה? עושה מקום חוץ לגומא ושוחט

זדם שותת ויורד לגומא. ובשוק לא יעשה כן משום שנאמר "ובחוקותיהם לא תלכו", ואם עשה כן צריך בדיקה אחריו.

משנה: השוחט בהמת חולין מחוץ למקדש לשם עולה או לשם ~~זבח~~ שלמים וכו' (= כל הקרבנות הללו באים בנדר ונדבה), שחיטתו פסולה, כיון שהרואה אותו שוחט עולה וכו' סבור שכנראה כעת הוא הקדיש אותה לעולה וכו' ומותר לשחוט קדשים בחוץ, ולכן גזרו חכמים שפסול, כדי שלא יבואו לטעות שמותר לשחוט קדשים בחוץ.

ור"ש מכשיר: רבי שמעון לא חושש למראית העין (= שמא יאמרו שמותר לשחוט קדשים בחוץ).

שנים אוחזין בסכין ושוחטין, אחד שוחט לשם אחד מכל אלו (= עולה / זבחים וכו') ואחד לשם סתם שחיטה, שחיטתו פסולה.

השוחט לשם חטאת, לשם אשם ודאי, לשם בכור, לשם מעשר, לשם תמורה, שחיטתו כשרה: כיון שכל הקרבנות הללו אינם באים בנדר ונדבה, ובוודאי הוא משקר, וא"כ לא יבואו לטעות.

זה הכלל וכו': יבואר בגמ'.

גמרא: למדנו במשנה - השוחט לשם עולה... לשם אשם תלוי, שחיטתו פסולה:

קושיא: אשם תלוי בר נידר ונידב הוא? וכי שייך להביא אשם תלוי בנדר ונדבה? והרי אשם תלוי בא על אדם שעבר על ספק חיוב כרת, כגון שהיו לפניו שתי חתיכות ואכל אחת מהן, ובאו עדים ואמרו שאחת מהחתיכות היתה תִּלְב, ואנו לא יודעים האם החתיכה שאכל היתה של חלב או לא, עליו להביא קרבן אשם תלוי, והוא מגן עליו מהעונש לבינתיים, ואם אח"כ יתברר לו שאכל חלב עליו להביא קרבן חטאת. נמצא שהרואה אותו שוחט לשם אשם תלוי יודע שהוא משקר, שהרי אינו בא בנדר ונדבה, ומדוע שחיטתו פסולה?

תירוץ: אמר ר' יוחנן: משנתנו היא כדעת רבי אלעזר הסובר שאדם יכול להתנדב אשם תלוי בכל יום, שבכל יום ליבו נוקפו שמא חטא, וכיון שהוא יכול לבוא בנדבה לכן יבואו לטעות שמותר לשחוט קדשים בחוץ, ומשום כך גזרו חכמים שפסול.

קושיא: פסח בר נידב ונידר הוא? זמנא קביעא ליה! וכי שייך להביא קרבן פסח בנדר ונדבה? והרי זמנו קבוע ביד' בניסן, וא"כ כולם יודעים שהוא משקר ולא יבואו לטעות, ומדוע הוא פסול?

תירוץ: אמר ר' אושעיא: אדם יכול להפריש בהמה לקרבן פסח במשך כל השנה, ולהשאיר אותה עד שיגיע הזמן. ולכן יאמרו שכעת הוא מפריש אותה לקרבן פסח, והדין הוא שהשוחט פסח בשאר ימות השנה דינו כשלמים, ויבואו לטעות שמותר לשחוט ולאכול שלמים בחוץ.

א"ר ינאי: מה שאמרה משנתנו שהשוחט קרבן שנידר ונידב שחיתו פסולה, זה רק כששחט בהמה ללא מום, אבל כששחט בהמה בעלת מום שחיתו כשרה, כיון שהרואה אותו יודע שהוא משקר ואין חשש שיבואו לטעות.

ור' יוחנן אמר: אפילו אם שחט בעלת מום שחיתו פסולה, שמא לא יבחינו שיש בה מום כיון שהוא מכוסה בצמר או בטיט, ויבואו לטעות שהוא שוחט קדשים בחוץ.

*

למדנו במשנה - השוחט לשם חטאת... שחיתו כשרה:

א"ר יוחנן: מה שאמרה משנתנו שהשוחט לשם חטאת שחיתו כשרה, זה רק כשאינו מחוייב חטאת, שאז לא יבואו לומר שהוא מפריש אותה כעת לשם חטאת, שהרי חטאת אינה באה בנדר ונדבה, אבל אם הוא מחוייב חטאת שחיתו פסולה, כיון שהרואה אותו יבוא לומר שכעת הוא מפרישה לשם חטאת. [ואין לחשוש שגם אם אינו מחוייב חטאת יבואו לומר שהוא מחוייב חטאת, לפי שמי שמחוייב חטאת מפרסם זאת כדי שיתבייש ויתכפר לו].

קושיא: והא לא קאמר לשם חטאתי: גם אם הוא מחוייב חטאת מדוע שחיתו פסולה, והרי הוא לא אמר 'אני שוחט לשם חטאתי' שאז היה משמע שהוא שוחט לשם חטאת שהוא מחוייב בה, אלא הוא אמר 'אני שוחט לשם חטאת' שמשמעותו לשון נדר, וכולם יודעים שאין בדבריו כלום, שהרי אי אפשר לנדור חטאת.

תירוץ: אמר ר' אבהו: מדובר באומר 'אני שוחט לשם חטאתי', ולכן אם הוא מחוייב חטאת שחיתו פסולה, כיון שהרואה אותו יבוא לומר שכעת הוא מפרישה לשם

חטאת, אבל אם אינו מחוייב חטאת שחיטתו כשרה, כיון שהרואה אותו יודע שהוא משקר.

*

למדנו במשנה - השוחט לשם תמורה שחיטתו כשרה:

📖 'תמורה' = מי שיש לו בהמה שהוקדשה לקרבן, ולקח בהמת חולין ואמר 'הרי זו תחת זו', הדין הוא ששני הבהמות קדושות.

אמר ר"א: מה שאמרה משנתנו שהשוחט לשם תמורה שחיטתו כשרה, זה רק כאשר אין לו בהמת קרבן בתוך ביתו, שאז הרואה אותו יודע שהוא משקר, שהרי אין כאן בהמת קרבן שהוא ממיר אותה עליה, וכן אין לחשוש שמא הרואה אותו יחשוב שיש לו קרבן אחר, לפי שאם היה לו קרבן אחר היו יודעים מכך. אבל אם יש לו קרבן בתוך ביתו שחיטתו פסולה, כיון שהרואה אותו סובר שכעת הוא עושה תמורה. [תמורה חלה גם אם בהמת הקרבן לא נמצאת לפניו].

קושיא: והא לא קאמר לשם תמורת זבחי: גם אם יש לו זבח בתוך ביתו מדוע שחיטתו פסולה, והרי הוא לא אמר 'אני שוחט לשם תמורת זבחי' שאז היה משמע שהוא ממיר בבהמה זו את הקרבן, אלא הוא אמר 'אני שוחט לשם תמורה' שמשמעותו לשון נדר, וכולם יודעים שאין בדבריו כלום, שהרי אי אפשר לנדור תמורה.

תירוץ: א"ר אבהו באומר לשם תמורת זבחי: מדובר באומר 'אני שוחט לשם תמורת זבחי', שמשמעותו שממיר בה כעת את הקרבן, ולכן אם יש לו זבח בביתו שחיטתו פסולה, כיון שיבואו לומר שכעת הוא ממיר אותו. אבל אם אין לו זבח בביתו שחיטתו כשרה, לפי שכולם יודעים שאין בדבריו כלום, שהרי אי אפשר לנדור תמורה, ואין לחשוש שמא יאמרו שיש לו זבח בביתו, משום שאם היה לו היו יודעים מכך.

*